

DEVRİMCİ ŞAİR ATAOL BEHRAMOĞLU'NUN ŞİİRLERİNDE OTOBİYOGRAFİK İZLER

Arife AKKAYA *

Geliş Tarihi: 04.05.2020

Kabul Tarihi: 09.06.2020

Atf Bilgisi: Hars Akademi
Uluslararası Hakemli Kültür-
Sanat-Mimarlık Dergisi

Sayı: 5

Sayfa: 51-76

Yıl: 2020

Dönem: Haziran

Özet

Türk Edebiyatı 1960'tan sonra yeni bir döneme girer. 1960-1980 döneminde Türk şiirinde yenilikler olur. Ülke ve yurt sorunları tekrar gündeme gelir. Şiirde soyuttan somuta, anlamsızlıktan anlam arayışına doğru bir yöneliş başlar. Bu durumun neticesinde de İkinci Yeni şiirini eleştirenler olur. İkinci Yeni şiirinin işlevini kaybetmeye başladığı, değişen ve gelişen toplumun ihtiyaçlarını karşılamadığı, yeni bir şiir anlayışına ihtiyaç duyulduğu düşüncesi öne sürülür. Bu düşüncüyü öne sürenlerin başında da Ataol Behramoğlu gelir. Ataol Behramoğlu şiirin işçiyi ve emekçi sınıfı, toplumsal olayları, hayatın içinde var olan gerçekleri, yaşanılanları anlatması gerektiği görüşünü dile getirir. Böylece Nâzım Hikmet'le başlayan toplumcu gerçekçi Türk şiirinin bir halkası olur. Hayata ve sanata gerçekçi bir pencereden bakan şairin şiirlerinde hayatının izlerini bulmak da mümkündür. Ataol Behramoğlu'nun şiir yolculuğu küçük yaşlarda başlar. İlkokulda şiir yazmaya başlayan sanatçının bu uğraşı lisede de sürer. İlerleyen yıllarda şiir yazma serüvenine bu kez yaşanmışlık izlerini de yansıtarak devam eder. Sanatçının özellikle hapislik günleri ve gurbet yıllarını mısralarına yansıttığı görülmektedir. Şiirlerinin esin kaynağı yaşanmışlık ve bizzat tecrübe ettiği duygular, durumlardır. Bu durumun bir sonucu olarak şairin birçok şiirinde otobiyografik izlere rastlanmaktadır. Bu makalede Ataol Behramoğlu'nun şiirlerinde tespit edilen otobiyografik izler üzerinde durulacaktır. Çalışmanın sonunda şairin hayatını şiirlerine sıklıkla yerleştirdiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler; Ataol Behramoğlu, Otobiyografi, Şiir

* Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisansüstü Öğrencisi, Giresun.
akkayaarife211@gmail.com / ORCID: 0000-0002-4047-4564

AUTOBIOGRAPHIC IMPRESSIONS ON THE POEMS OF REVOLUTIONIST POET ATAOL BEHRAMOĞLU

Arife AKKAYA *

First Received: 04.05.2020

Accepted: 09.06.2020

Citation: Hars Akademi
International Refereed Journal
of Culture-Art-Architecture

Issue: 5

Pages: 51-76

Year: 2020

Session: June

Abstract

The Turkish Literature has taken a new turn after 1960. The new developments have started to appear on Turkish poems at 1960-1980. The country issues have come up again. The orientation which is from abstract notions to more concrete ones, from meaningless towards to striving for meaning has started. There are those that have criticised Second New poem as a result of this situation. The idea of new sense of poem has mooted in consequence of lose of the functions, and insufficiency of satisfying the needs of developing society of Second New poem. Ataul Behramoğlu has become from the first poets that have mooted the idea. Ataul Behramoğlu has defended the opinion that supports the topics such as working class, social events, and the things from the real life, to be mentioned in poems. So that, he has been a part of socialist realist Turkish poem that Nazım Hikmet has started. Also, it is possible to find some impression from his life, at his poems that looks at life and art in realistic perspective. The adventure of writing poems of Ataul Behramoğlu has started from an early age. The occupation of the poet, that has started to write poems at prep school, has proceeded at high school. In the upcoming years, he has continued to the adventure by representing the impression of his life experience. He especially reflects his imprisonment days and the years that have passed at abroad, to his poems. The sources of inspiration of his poems are life experience and the emotions and situations that he has experienced in person. As a consequence of this situation, most of his poems contain autobiographic traces. At this article, the autobiographic impressions on Ataul Behramoğlu's poems will be discoursed. At the end of the study, it has been observed that the poet has frequently gave place to his life at his poems.

Key Words; Ataul Behramoğlu, Autobiography, Poem.

* Giresun University, Faculty of Science and Literature, Department of Turkish Language and Literature, Graduate Student, Giresun. akkayaarife211@gmail.com / ORCID: 0000-0002-4047-4564

Giriş: Şiir ve Otobiyografi

Otobiyografinin gündeme gelmesi 19. yüzyılda Batı edebiyatında romantizm akımıyla birlikte görülmüştür. Klasiklerden sonra insan ve doğaya yönelen romantikler için birey önem kazanmıştır. “Edebî bir tür olarak otobiyografi, 19. yüzyılda, Batıdaki Romantizm akımı içinde modern ve yeni bir anlatı türü olarak doğmuştur. Gerçek bir kişinin kendi yaşamını geriye dönük olarak anlatma demek olan otobiyografi türünün en belirgin özelliği, pek çok edebî türden farklı olarak, gerçek insan olan yazarla, anlatının yazımını üstlenen anlatıcı ve başkahraman arasında özdeşlik içermesidir” (Yazıcı 2006: 190). Bu, sanatçı ve eser ilişkilendirilmesinde tartışmalı da olsa bireyci bakışla önemli veriler sunabilecek bir inceleme şeklidir. Otobiyografik inceleme Avrupa’da gün geçtikçe değer kazanmış ve insan merkezli bakışa katkı sağlamıştır.

Bir edebî tür olan otobiyografinin Türk ve dünya edebiyatındaki gelişimi paralellik göstermez. Bu durumun en önemli nedeni Doğu ile Batı medeniyetlerinin birbirinden farklı oluşu, bu farklılığın da sosyal ve edebî hayatı etkilemesidir. Doğu toplumlarında birlik beraberlik duygusu ve bunun sonucu olarak da insanların birbiriyle iç içe olduğu bir yaşam tarzı hâkimdir. Batı toplumlarında ise bireysellik hâkimdir ve birey kendiyi baş başadır. Hal böyle olunca biriyle dertleşme, içini dökme ya da kendini anlatmayı esas alan otobiyografi, günlük, anı gibi edebî türler Batı toplumlarında daha erken dönemde gelişmiş ve olgunlaşmıştır. “Otobiyografik metinlerin batı edebiyatındaki gelişim seyri ve şekli bizdekiyle farklılık arz eder. Bunun nedenleri arasında iki toplumun hayata topyekûn bakışları arasındaki farklılıklar görülebilir. İki toplumunda ‘ben’ ve ‘biz’ algısı, bunun sosyal hayata, edebiyata yansımaları birbirlerinden oldukça farklıdır. Bireyselliğin daha erken ve daha derin bir şekilde gözlemlenebildiği batı kültürünün otobiyografik ürünleri erkenden vermesi de bunun sonucu olarak değerlendirilebilir” (Türk 2016: 30).

Toplumların sosyal, siyasi, iktisadi tutumları duygu ve düşünüş tarzları, alışkanlıklar ve yaşam tarzı gibi unsurlar şüphesiz edebiyatı da etkilemiştir. Batı toplumunda bireyin yalnız oluşu, “ben” in ön planda olması otobiyografi türünün doğuşunu hızlandırmıştır.

Otobiyografi okuyucuya sanatçının hayatına dair bilgiler verir. Ama okuyucuya sadece sanatçının hayatına dair bilgiler vermekle kalmaz. Sanatçının yaşamış olduğu dönemin siyasi yapısı, sosyal yapısı, o dönemdeki insan ilişkileri ve yaşantılara dair de okuyucuya ışık tutar. “Otobiyografik anlatılar yazarının kendi hayatı dışında sanatçının

yaşamış olduğu sosyal çevre, siyasi gruplar, mekân, devre ait güncel yaşantılar hakkında da okuyucusuna bilgiler verir” (Türk 2016: 48).

Otobiyografik metinlerde en önemli husus, metni anlatan “ben” kişinin, metindeki ayrımını iyi yapmaktır. Bu metinlerde olayın merkezinde sanatçının kendisi bulunur ve sanatçı doğrudan kendi “ben” ini anlatır. “Anlatan ve anlatılan arasındaki ilişki, ben-anlatıcılı metinler ile otobiyografik metinlerde birbirinden ayrı özellikler taşır. Ben anlatıcının bulunduğu metinlerde anlatıcı, yazarın gerçek kimliğinin taşıyıcısı değilse bu anlatılar otobiyografik metin sayılmazlar. Otobiyografik metinler bizzat yazarın kendisini ve ‘yaşantı’ sına dair aktarımları içerir” (Türk 2016: 53).

Her sanatçının, yazdığı eserde kendi hayatından izler bulmak mümkündür. Çünkü sanatçı yazmış olduğu eserinde yaşadıklarını, olaylar karşısındaki duygu ve düşüncelerini dile getirir. Bu bağlamda sanatçının mektupları, anıları ve günlüklerinde otobiyografik izler bulunur. Eğer sanatçının şiirleri varsa şiirler de sanatçının otobiyografisiyle bağlantılıdır. Ve sanatçının otobiyografisinden izler taşır. “Sanatçıların ortaya koydukları eserler onların hayatından izler taşır. Çünkü bir sanatçı ortaya koyduğu eserde kendi yaşamışlıklarını, duygularını ve düşüncelerini ifade eder. Özellikle anı, günlük ve mektup gibi türler otobiyografik izlerin yoğun olduğu türler arasındadır. Şiir de anı, günlük ve mektup gibi sanatçının otobiyografisiyle bağlantılı olan bir türdür” (Akgün 2019: 1).

I. ve II. Yeniye Karşı Marksist Başkaldırı

1950-1960 sonrası Türk toplumunda hızlı bir değişme gelişme görülür. Toplum daha da bilinçlenir. Devrimci adı verilen kitleler, kendilerinden öncekilere direnir, kafa tutar. Anayasa değişikliğinin sağladığı haklar sonucunda Türkiye’de sosyalist eylemlerde artış görülür. Siyaset ile edebiyat iç içe geçer. Bu dönem şairleri şiirlerinde siyasi söyleme daha çok yer verirler. Özellikle 1950’den sonra Türkiye’de siyasi olaylar artmaya başlar. “27 Mayıs 1960’ta ihtilal olur. İhtilal sonrasında yeni bir anayasa hazırlanır. Bu anayasanın getirdiği özgürlük ortamında Nâzım Hikmet’in kitaplarının basılması serbestleşir, sosyalist eylemler artmaya başlar. Edebiyat dünyasında ise Garip akımı ve İkinci Yeni anlayışı karşısında bir süredir geri planda olan toplumcu gerçekçi şairler yayın faaliyetlerini arttırmaları. 1960’lı yılların şiiri giderek siyasi bir söyleme doğru yönelir.”¹

¹ <https://www.sonersadikoglu.com/ikinci-yeni-sonras--toplumcu--iir--1960-1980-.html>

Bu dönemin bazı sanatçıları Marksist düşünceyi benimserler. Bu sanatçılardan biri de Ataol Behramoğlu'dur. Sanatçı kendisinin Marksist olduğunu hem eserlerinde hem de söylemlerinde dile getirir. *“Marksizmi Batı Kültürünün bir aşaması olarak gösterir. Marksist olduğunu söyler. Marksizme, insan toplumlarının gelişme yasası olarak bakar. Marksist olmakla çağdaş kafa yapısına sahip olmayı bir görür”* (Yılmaz 2017: 83).

Ataol Behramoğlu ve İsmet Özel 1950 ve 1960 yılları içerisinde kendi içine dönük, soyut, kapalı, şekilci, değişen ve gelişen hayatın ihtiyaçlarına cevap veremeyen şiir anlayışına karşı çıkarlar. İkinci Yeni şiirini hedef alarak bu şiire savaş açarlar. Adeta bir devrim hareketi içerisine girerler. Bu devrimi edebiyat üzerinde yapmaya çalışırlar. Bu devrim hareketini gerçekleştirebilmek için de dönemin yayın organı olan Ant dergisini kullanırlar. Bu arada Ant dergisinde Osman S. Arolat sanat soruşturmasıyla ilgili bir yazı yayınladı. Dergide yayınlanan soruşturma yazılarına Ataol Behramoğlu da katılır. *“Ant dergisinin 2 Aralık 1969 tarihli 153. sayısında Osman S. Arolat imzalı ve “Devrimci Genç Şairler Savaş Açıyor” başlıklı bir sanat soruşturması yer aldı. Bu soruşturma derginin 154 ve 155. sayılarında da devam etti”* (Yılmaz 2017: 85).

Söyleşide Ataol Behramoğlu İkinci Yeni şiiri hakkındaki görüşlerini dile getirir: İkinci Yeni şiirinin Türkiye'deki devrimci anlayışa uygun olmadığını belirtir. Devrimci anlayışa uygun bir sanat akımının geliştirilmesi gerektiğini öne sürer. *“Söyleşide İkinci Yeni şiiri hedef tahtasına konularak, sanatın geldiği durum ve bunun devam etmesinin mümkün olamayacağı dile getirilmiştir. Bunun için toplu bir çıkışın zorunlu hale geldiği, Türkiye'deki devrimci anlayışa uygun ve paralel bir sanat akımının geliştirilmesi gerektiği, devrim hareketinin sanatsız olamayacağı konuları çerçevesinde başlar ve sürer”* (Yılmaz 2017: 85).

Ülkesinin, özellikle 1960'tan sonraki süreçte yaşadıklarını “önemli aşamalar” olarak değerlendiren Ataol Behramoğlu, bugün sanat alanında verilmekte olan özgürlük ve bağımsızlık kavgasının temelini o yıllarda atıldığına vurgu yapar. Biçimci ve kapalı sanat anlayışının egemenliğini kaybetmesi gerektiğini ifade eder. Biçimci ve kapalı sanat anlayışının egemenliğini kaybetmesi adına kavgaya girişmeye karar verdiklerini belirtir; *“Türkiye 1960'tan sonra önemli aşamalar geçirdi. Bugünün genç kuşakları çok şey öğrendiler. Bugün bir bağımsızlık ve özgürlük kavgası yürütülmektedir. 1950-60 arasında bu gibi şeyler küçük bir azınlığın zihnini kurcaladı bugünün Türkiye'sinde biçimci, kapalı bir sanat anlayışının artık egemenliği kaybetmesi gerekir. Bizler, açık seçik, toplumcu bir*

sanat anlayışının temsilcileri olarak, birlikte, kıyasıya bir kavgaya girişmeye karar verdik [...]” (Yılmaz 2017: 86).

Ataol Behramoğlu, “gerici sanat” olarak ifade ettiği İkinci Yeni şiirine karşı savaşını İsmet Özel ile kurdukları Halkın Dostları dergisinde de sürdürür. İkinci Yeni şairlerinin geleneklere ve toplumsal olaylara uzak olduklarını, işlevselliğini yitirmiş kalıpları kullandıklarını, zoraki bir şiir meydana getirdiklerini belirtir. Halktan ve onun sorunlarından uzak duran İkinci yeni şiirine karşı, halkın kavgasından, mücadelesinden ve sorunlarından beslenen toplumcu şiir anlayışının ön plana çıkarılmasının gerekliliği üzerinde durulur.

“Dergide İkinci Yeni şairleri toplumun gelenek ve değerlerine sırt çeviriyor olmakla, lafebeliği yapmakla, işlene işlene işlevselliğini yitirmiş kalıplara sığınmakla, ülkenin içinde bulunduğu siyasi ve toplumsal kaynaşmayla uyuşmayan zorlama bir şiiri gündeme getirmekle suçlanırken bunun karşısına halktan ve onun değerlerinden beslenen, devrimci mücadeleden hız alan toplumcu şiir anlayışı çıkarılır” (Ayyıldız 2015: 55).

Halkın Dostları dergisinin 16. sayısında devrimci şiir hakkında Ataol Behramoğlu şu sözleri dile getirir; *“Biz devrimci bir şiirden söz ediyorsak, hayata getirilecek devrimci bir yorumu, özde bir devrimciliği amaçlıyoruz elbette. Ve bunu yaparken, biçimdeki devrimciliğin özdeki devrimcilikle ayrılmaz bir bütünü oluşturduğunu bilmekteyiz [...]”* (Behramoğlu 1993: 27).

Halkın Dostları Dergisi, yayın hayatı boyunca İkinci Yeni şiirine karşı çıkmıştır. Ataol Behramoğlu, kardeşi Nihat Behram’a yazdığı 26 Şubat 1974 tarihli mektubun satır aralarında şu ifadeleri kullanmaktadır; *“Halkın Dostları sadece -ikinci yeni’ye- karşı çıkmıştı”* (Behramoğlu, Behram 2015: 100).

Halkın Dostları dergisi sayfalarında İkinci Yeni şiirini eleştirip onları geri kalmışlıkla itham ederken Cemal Süreya da Papirüs dergisinde “Dergiler Arasında” başlıklı bir yazı yayınladı. Yazısında Halkın Dostları dergisinin çıkmış olduğundan bahseder. Dergide Ataol Behramoğlu ve İsmet Özel’in şiirlerinin bulunduğunu fakat bu şiirlerin daha önce yayımlanmış olduklarını bu iki şairin son zamanlarda şiir yazmadıklarını dile getirir. Şairin, bir yandan şiir yazarken diğer yandan kuramını geliştirmesi gerektiğini söyler. Önce şiir, sonra kuram der ama bu iki şairin böyle yapmadıklarını ifade eder. Şiir yazmaya yönelmeleri gerekirken, gelecekteki şiir adına konuşmaya yöneldiklerini belirtir:

“Şair şiirini yazacak, bir yandan da kuramını geliştirecektir. Önce şiir sonra kuram. Ve kuramın şiirle haklılaşması, doğrulanması. Töresi budur işin. Nicedir

dikkat ediyorum, bu arkadaşlar böyle hareket etmiyorlar. Yeni bir şiir yazmaya yönelecekleri yerde, hatta kimi zaman şiir yazmaya yönelecekleri yerde “ilerdeki” bir şiir adına konuşmayı yeğliyorlar. Bu bakımdan dergideki yazıları yazacaklarına, oturup birer şiir yazsalar, ya da derginin çıkışını o şiirleri yazdıkları zamana erteleselerdi daha iyi ederlerdi” (Süreya 2019: 329).

Ataol Behramoğlu Metin Demirtaş'la mektuplaştığı dönemde 22.1.1987 tarihini taşıyan mektubunda İkinci Yeni şiirine neden karşı çıktıklarını şu şekilde anlatmaktadır:

“[...] Biz İkinci Yeni'ye karşı çıkarken; o dönemde gerçekten de 'egemen' olan bir 'fildişi kule şiiri'ne, yeni hayata (60 sonrası Türkiye) ayak uyduramayan bir şiir dünyasına karşı çıkıyorduk. E. Ayhan, 'bir anayasa değişikliğinin şiiri neden değiştirmesi gerektiğini anlamıyordu... Onun “anayasa değişikliği” dediği şey; aradan geçen şunca yıl süresince, tekellerin, emperyalizmin tüm çabalarına karşın; Türkiye halkının yaşama enerjisinin zincirlerinden boşalmış olmasıdır... Bizim kuşak bunu sezinleme şansına sahipti. Yaptığımız da oldu. Sezgilerimizi (belki sertçe) ortaya döktük. Yazdıklarımızla kanıtladık da” (Behramoğlu, Demirtaş 1997: 142).

Ataol Behramoğlu Yaşar Kemal'den aldığı para ile 1970'te yurt dışına çıkar. O yurtdışına çıktıktan sonra dergi birkaç sayı daha çıkar ve devlet tarafından kapatılır. *“[...] Halkın Dostları Eylül 1971'de sıkıyönetimce, halkı isyana teşvik ve milli duyguları zedeleme gerekçesiyle kapatılır”* (Yılmaz 2017: 134).

Ataol Behramoğlu yurt dışında iken kardeşi Nihat Behram'la sürekli mektuplaşır. Halkın Dostları dergisi kapatıldıktan sonra her iki kardeşin aklında da yeni bir dergi çıkarma düşüncesi vardır. Mektuplarda da bu düşünce yer almaktadır. Ataol Behramoğlu Moskova'da iken kardeşine yazdığı bir mektupta neden yeni bir dergi çıkarmaları gerektiğini şöyle anlatır; *“Biçimci, züppe, kötü edebiyat, yüreği Türkiye'yle çarpmayan edebiyat hala çok yaygındır. Bu yaygınlığın köklerini darbelemek gerekir. Toplumcu gibi görünen edebiyatta, insancıl olmayan, yüzeysel, yapay, mekanik, piyasacı, ağzı bozuk bir eğilim; düşük kültür düzeyli fakat iyiye özlemlili okuyucu tabakalarını sömürmek hırsındadır. Bu tür edebiyatla savaşmak gerekir”* (Behramoğlu, Behram 2015: 91).

Ataol Behramoğlu, “biçimci ve kötü” olarak nitelendirdiği edebiyata karşı, kardeşiyle birlikte çıkarmayı düşündükleri derginin adını “Militan” koyarlar. Ataol Behramoğlu tarihsiz yazmış olduğu bir mektubunda kardeşine dergiyi çıkarma amaçlarını şöyle anlatır:

“MİLİTAN dergisiyle yapmayı amaçladığımız şeyi burada bir kez daha anımsatmak gereğini duyuyorum. MİLİTAN küçük burjuva sanat ve kültürünün bin bir türlü kaypaklığına olduğu kadar sekreterlik ve mekaniklik tehlikesine karşı da devrimcileri uyanık tutmak görevini üstlenmiştir. Yüklenmelidir. Gelecekteki devrimin sağlamlılığının koşuludur bu. Devrimci sanatın sıcaklığı, bilinçlendiriciliğiyle de MİLİTAN binlerce genç insanı devrime kazanma, hem de sağlıklı bir başlangıçla kazanma şansına sahiptir” (Behramoğlu, Behram 2015: 120-121).

Militan dergisinin ilk başta sahipliğini ve sorumlu yazı işleri müdürlüğünü Nihat Behram yapar. Daha sonra Ataol Behramoğlu dergiyi devralır. Ataol Behramoğlu dergiyi ayakta tutmak için uğraşır ama bunu başaramaz. Metin Demirtaş'a yazdığı mektupta derginin kapanacağına haberini verir. *“MİLİTAN çıkacak sayısıyla kapanıyor. Zorunlu bir sonuçtu bu. Engel olamadım. Nedenleri üzerinde konuşmaya çokça vaktimiz olacak”* (Behramoğlu, Demirtaş 1997: 28).

Ataol Behramoğlu'nun Hayatı ve Şiirlerinde Otobiyografik İzler

Çocukluğu

Ataol Behramoğlu 13 Nisan 1492'de dünyaya gelir. Ailenin ilk çocuğudur. Ataol adını ona babası verir. *“Eve girdiğinde, ebe bebeği annesinin yanından alıp kucığına vermiş, biz ezan adını Muhammet diye okuduk kulağına, sen de gönül adını söyle! demişti. Oğlunun adını Ataol diye çınlatmıştı kulağında”* (Behram 2004: 185).

Sanatçının, ilk çocukluk yılları Kars'ta geçer. Çocukluk yıllarının insan hayatındaki belirleyici yeri düşünüldüğünde Kars'ın, sanatçının duygu dünyasının şekillenmesinde önemli bir yeri olduğu söylenebilir. Kars'ın doğası ve coğrafyası sanatçının hayal dünyasını besleyen en önemli unsurlardan biri olmuştur. *“Evden kaçır sık sık Kayabaşına giderdi... O, derinden akan Kars Çayı'na, şiirlerinde hep yer alacak uçuruma bakmaktan hoşlanırdı. Kars Ziraat Müdürü olan babasının, kardeşleriyle birlikte kendisini de alıp çıktıkları kırların, Kars'ın büyüleyici doğasının çocuk muhayyilesinde derin izler bıraktığını, o sonsuz kırların, içinde kaybolduğu çayırların kişiliğine sinmiş olduğunu söyler”* (Yılmaz 2017: 24).

“Çocukluğum” şiirinde çocukluğundan şöyle bahseder;

“Çocukluğum bu kadar bir şey aslında

Taşlar arasında yeşeren otlar

Ve bir tavuk tüyü

Çocukluğum bu kadar bir şey aslında

Biraz sevinç, biraz keder

Biraz yalnızlık ve büyü

Çocukluğum bu kadar bir şey aslında

Biraz güneş, biraz gökyüzü

Tamamlamak için o türküyü” (Behramoğlu 2018: 33).

Sanatçının “Hayata Uzun Veda” şiir kitabı içerisinde “XV” olarak adlandırdığı şiirinde de çocukluğuna dair izler bulunmaktadır. Şiirden hareketle yalnız bir çocukluk geçirmiştir. “*Ve ıssız kırlar girdi hayatıma*” “*Uçsuz bucaksız*” dizeleri bu durumu doğrular niteliktedir.

[...]

Ah, gökyüzünü içmek istiyordum

Anımsadığım şeylerden biri de bu

[...]

Kimse bana çocukluğumu anlatmadı

Annemin vakti yoktu buna

Babam zaten işinde gücünde

Ve ıssız kırlar girdi hayatıma

Uçsuz bucaksız

[...]” (Behramoğlu 2014: 41).

Ailesi

Ataol Behramoğlu'nun babası Haydar Bey ziraat mühendisidir. Annesi İsmet Hanım eğitilmiş keman çalmayı bilen bir ev hanımıdır. Nihat Behram annesini “Miras” adlı romanında şöyle anlatır; “*[...] Yaz günü çorapsız giydiği açık pabuçla, kısa kollu entarisiyle sokağa ilk çıkan kadını Çankırı’da. O ilde, balkonunda keman çalan ilk kadını geceleri. İnce bir hüznle titriyordu sesi Orta Anadolu bozkırının kavruk havasında. Ne o söylüyordu geceleri onu kemanına çağıran gizi, ne biz soruyorduk. Gözümüzü keman olan bir evde*

açmıştık. Kemani, doğal parçasıydı evimizin. Işık yüzlü bir Kafkas kıızıydı, başını hiç örtmemiş, Arap alfabesi yerine notaları öğrenmişti [...]” (Behram 2004: 208).

Ataol Behramoğlu sekiz yaşında iken babası Çankırı'ya tayin edilir. Aile Kars'tan Çankırı'ya taşınır. Babası Haydar Bey burada soyadını değiştirir; *“Ziraat Müdürü sıfatıyla tayin edildiği Çankırı'da yaptığı ilk iş, Bulgar çağrışımı yaptığı demagojisiyle başına bela olan Tulgar soyadını değiştirmek olmuştur. Mahkemeye başvurup, Gürus diye değiştirmişti soyadını”* (Behram 2004: 193).

Haydar Bey Gürus soyadını aldıktan sonra bölgede hakkında dedikodular çıkar. Bazıları komünist olduğunu söylerken bazıları onun bir Ermeni olduğunu soyadının başına “Gü” getirip milliyetini gizlediğine dair söylentiler yayılır. Bunun üzerine Haydar Bey tekrar mahkemeye başvurup dedesinin adı olan “Behramoğlu” nu soyadı olarak alır.

Ataol Behramoğlu'nun annesi, 1976'da geçirdiği kalp krizi sonucu hayata veda eder. Bu durum sanatçıda derin tahribatlara yol açar. Annesinin vefatı şairin duygu dünyasını ve psikolojisini kötü etkiler. Bazı şiirlerinde bu derin acının izleri açıkça görülmektedir.

“Annem yok artık. Beni düşünen kalbi yok. Bitti.

Umutsuz olmak istemiyorum. Umutsuzluğun bir çıkar yol olmadığını biliyorum.

Annem yok artık, yeryüzü çok gördü onu, kalabalığın arasında

kuş gibi çırpınan varlığını çok gördü.

Dalgın yüreğini çok gördü, bizim için çarpan, kaygılarla dolu yüreğini.

Annem yok artık. Bu kesin gelinecek bir yere gitmedi. İşte

geldim çocuklar demeyecek, nasılsın yavrum demeyecek [...]” (Behramoğlu 1994: 27).

Şair “Annemin Mezarına Gittik Bugün” şiirinde babası ve kardeşleriyle annesinin mezarına gittiklerinden bahseder. Mezarın yanında konuşmadan beklediklerini ifade eder.

“Annemin mezarına gittik bugün

Babam, Namık, Nihat, Defne ve ben

Namık'ın arabasıyla geçtik

Yollardan ve mezarlığın içinden

Çiçekler serptik üstüne mezarın

Durduk orada sessizce

Birbirine bakmadan herkes

Ağladı, ya da bir şeyler düşündü kendince

[...]” (Behramoğlu 1994: 34).

Bir başka şiirinde annesinin yüzünü, sesini, gülüşünü unuttuğunu yazar. Araya artık zaman girmiş şairin zihnindeki anne hayali silinmeye başlamıştır.

“UNUTTUM, NASILDI ANNEMİN YÜZÜ

Unuttum, nasıldı annemin yüzü

Unuttum, sesi nasıldı annemin.

Gece bir örtü olsun anılardan

Kara yüreğime örtüneyim.

Unuttum, nasıldı annemin gülüşü

Unuttum, nasıldı ağlarken annem.

[...]” (Behramoğlu 2018: 47).

Kardeşi Nihat Behram'ın “Hayatımız Üstüne Şiirler” adlı eseri, kitapta yer alan “Üç Dağa Ağıt” şiiri nedeniyle toplatılır, Nihat Behram tutuklanır. Nihat Behram, on sekiz ay Davut Paşa Askeri Cezaevinde yatar. İşkenceler görür. Ataol Behramoğlu kardeşi tutuklandıktan sonra gördüğü işkenceler yüzünden acısını, üzüntüsünü anlatabilmek için “Kardeşim Aylardır Hapiste” şiirini yazar.

“ [...]

Kardeşim

Hapiste

Kardeşim

Aylardır hapiste.

Kardeşim

Dövüldü orada.

[...]

Orada

Sarsıldı elektrikle

İnce bedeni

Tekmelendi

Acımı duyurabilmek için

Çıldırabilirim

Acımı duyurabilmek için

Zehirle doldurabilirim

Yazdığım her şiiri

Nefretle

[...]” (Behramoğlu 2008: 48-49).

Ataol Behramoğlu, Eylül 1970’te ülkeden ayrılarak yurt dışına çıkar. Yurt dışında iken Nihat Behram ve Metin Demirtaş’la mektuplaşır. Paris’te iken Nihat Behram’a yazdığı mektubunda eşi Necmiye ile ayrıldıklarının haberini verir. “Söyleyeceğim en önemli şey, Necmiye’yle kesin ayrılığa kesin karar vermiş olmamızdır. Türkiye’ye birkaç gün sonra (Çarşamba günü uçakla hareket ediyor buradan) gelecek oluşunun başlıca nedeni de zaten bu işi çözümlenmektedir” (Behramoğlu, Behram 2015: 67).

Mektubun devamı şairin psikolojik ve duygusal dünyasını açığa çıkarması açısından da önemlidir; “Bir zaman için gerçekten büyük bir beraberliği yaratabileceğimize inandığım bir insanı yitirmek güç. Bunu söylemeliyim. Ve Apollinaire gibi söylersek -bugün hâlâ sevmekte olduğum- tabii bütün bunlar göreceli şeyler. “Hayatın kendisi gibi”. Ayrılmamız gerekiyor. Bu beni daha sağlıklı, daha atılgan ve daha dinç kılacak. Umarım daha verimli. Necmiye hakkında şu anda olumlu ya da olumsuz bir şeyler söylemeye gereksinmiyorum” (Behramoğlu, Behram 2015: 67). Bu ayrılık şairi sarsar. Her ne kadar eşinden ayrılmak istemese de ayrılmaya mecburdurlar. Bu ayrılık şairde karanlık bir boşluk oluşturur. Tek kaldığını düşünür. Ayrılmış da olsalar şair, eşinin dönmesini beklemektedir, onun bu ruh halini “Notlar 1” şiiri verebilir;

[...]

Birini bekliyorum alacakaranlıkta.

Yağmur tekdüze

Yağıyor.

Günlerdir süren

Yapışkan sıcaklardan sonra

Bunun ferahlatıcı olması

Beklenebilir;

Nerde...

[...]

Tekim, hayatımı düşünüyorum.

[...]" (Behramoğlu 2006: 86-87).

Ataol Behramoğlu ikinci evliliğini yaptığı Ludmila'yla da yollarını ayırma kararı alır. Bu ayrılık, ilk evliliğinde olduğu gibi şairi derinden etkiler. Bu ayrılığın sonucunda ortaya çıkan ruh hali şiirlerine yansır. Sanatçı, "On Ayrılık Şiiri" nde bitmiş evliliğini, bu evlilikten geri kalan aşkını ve üzüntüsünü anlatır. "Aşk İki Kişiliktir" de, özellikle *On Ayrılık Şiiri'nde, yaşanmış, bitmiş, daha doğrusu yitirilmiş, ancak anısı şairin duygu dünyasında devam etmekte olan yoğun yaşanmış bir aşk anlatılır. Bu aşk ikinci eşi Ludmila ile olan birlikteliğinin ürünüdür. Bu aşk ve ayrılık, şairi derinden etkilemiştir*" (Yılmaz 2017: 277).

"Hayatta ve ölümden ayrıldık

Ayrıldı iki beden

Gönüllerimiz ayrıldı

Seslerimiz ayrıldı birbirinden

Ellerimiz ayrıldı

Kokularımız

Aynı yatakta uyanmalarımız

Gülüşlerimiz

Gözyaşlarımız

Düşlerimiz ayrıldı birbirinden" (Behramoğlu 2019: 85).

“Gizlice Sevgilim” şiirinde eşi Ludmila’dan ayrılığının acısını üzünlüğünü şiirinin dizelerinde şu şekilde ifade eder;

“[...]

Kimse bilmesin üzünlüğümü

Taşırım ölümüm gibi bu duyguyu

En gizli kuytularında ömrümün

Bir yer var gizlice sevgilimin uyuduğu

Gizlice sevgilim, yaşam kadar acı

Canımı tutuşturan özlem gibi

[...]” (Behramoğlu 2019: 102).

“Hemingway’ın Bir Hikâyesinden Çağrışımlarla” adlı şiirinde Ludmila ile olan ayrılıklarını ve yaşanan üzüntüyü şiirinde şöyle dile getirir;

“Kadın ve adam oturuyorlardı

Uzakta beyaz dağlar vardı

Gara girmek üzereydi Barselona- Madrid treni

Kadın üzgündü, üzgündü, üzgündü

Adam düşündü, düşündü, düşündü

Aşkımız bitmesin isterim dedi

Biralar içildi ve başka içkiler

Kadın ve adam kederliydi

Ne birleşiyor, ne ayrılıyordu elleri

[...]” (Behramoğlu 2008: 76).

Ataol Behramoğlu şiirlerinin hayatın içerisinden gelen yaşantıları anlattığını söyler. Kendi yaşadığı olayları, kazandığı tecrübeleri, olaylar karşısında hissettiği duygularını şiirinde yazdığını ifade eder. Metin Demirtaş’a yazdığı mektubunda şiiri hakkında söyledikleri:

“[...] Şimdi yeri gelmişken, eğer ben “Hemingway’ın Bir Hikâyesinden Çağrışımlarla” daki duyguları yaşamamış biri olsaydım, yani bir aşkın tükenip

gitmesi önünde insan iradesinin çaresizliğini kendi ömrümde yaşamamış olsaydım, bu ilişkide kadının daha derin ve gerçek bir şeyler hissettiğini, erkeğin (çeşitli toplumsal, türsel vb. nedenlerle) daha rasyonel kaldığını gözlemlememiş olsaydım, o şiiri yazamazdım. 'Kadın üzgündü/ adam düşündü'... Bu gözlemimin, yaşantımın sonucudur... Ve hüznün aşılmaz engellerini de bizzat yaşamıştım [...]” (Behramoğlu, Demirtaş 1997: 99).

Eğitim Yılları

Ataol Behramoğlu İlkokulu ve liseyi Çankırı'da okur. Edebiyatla şiirle ilgilenmeye Çankırı yıllarında başlar. “Ataol Behramoğlu'nun edebiyatla, özellikle şiirle ilk karşılaşması Çankırı yıllarına rastlar. Necip Fazıl, Orhan Veli, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Attilâ İlhan, Cahit Külebi'nin şiirlerini bu dönemde tanır ve sever” (Yılmaz 2017: 27- 28).

Figen Yılmaz yapmış olduğu çalışmada şairin yayımlanan ilk şiirinin Yeni Çankırı gazetesinde çıkan “Melankoli” adlı şiir olduğunu belirtir: “İlk ve ortaokul sıralarında şiirler yazdığını söyleyen Ataol Behramoğlu'nun belirleyebildiğimiz kadarıyla yayınlanan ilk şiiri Yeni Çankırı gazetesinin Şiir Köşesi'nde çıkan Melankoli'dir. “Gürus” soyadı ile çıkan bu şiiri, yine aynı soy adla kısa aralıklarla Postane'nin Kaloriferi, Yeşilin Ötesi, Beyaz Duvaklım şiirleri takip eder” (Yılmaz 2017: 33-34).

Ataol Behramoğlu üniversiteyi okumak üzere Ankara'ya gelir. Hukuk Fakültesine kayıt yaptırır. Şairin hukuk fakültesindeki öğrenciliği şiirine şu şekilde yansımıştır;

“Caddeden kızlar geçiyordu

Medeni hukuku usulca kapattım

İmtihanmış paraymış etiketmiş

İnadına bir sigara yaktım

[...]

Günler su gibi akıyor kardeşim

Bir yanda ders kitapları bir yanda kalbim

Şaşırdım kaldım.” (Behramoğlu 2006: 21).

Hukuk Fakültesinde ilk senesinde not ortalaması yetmediği için sınıfta kalır. Fakülteyi bırakır. Felsefe bölümüne geçer. Ama bir süre sonra bu bölümü de bırakır. Rus Dili ve Edebiyatı bölümüne geçer.

Devrimci Ruh

Ataol Behramoğlu 1962 yılında Türkiye İşçi Partisi'ne üye olur. Partinin yaptığı çalışmalarla yakından ilgilenir ve parti çalışmalarını önemser. *“Parti'nin iki elin parmaklarını aşmayacak sayıdaki ilk üyelerindendirler. Behramoğlu, siyasetin her türlü olgusu ile yakından ilgileniyor, İşçi Partisi çalışmalarını üniversitedeki dersleri kadar önemsiyor, hatta edebiyattan daha çok, kendisini siyasal eylemlere adanmış görünüyor”* (Yılmaz 2017: 41).

1960 darbesinden sonra özgürlük ortamının artmaya başlamasıyla birlikte sosyalist hareketlerde de bir artış yaşanır. Özellikle işçi ve öğrenci eylemlerinin sayısı artar. Öğrenciler tarafından yapılan eylemlere Ataol Behramoğlu da katılır. *“Ataol Behramoğlu da şiir çalışmaları yanında, Ankara'daki hemen her sol öğrenci eylemi içinde bulunuyor, üyesi olduğu Türkiye İşçi Partisi Gençlik Kolları'nın eylemlerine de eksiksiz katılıyordu”* (Yılmaz 2017: 56).

Ataol Behramoğlu'nun bu dönemde yazmış olduğu şiirlerinin arka planında ülkesi için kavgaya hazır bir ruh hali vardır. Bu kavgacı ruh ilk şiir kitabı olan “Bir Ermeni General” içerisinde yer alan “Hani Sevmek İçin Elleri” başlıklı şiirin ilk kıtasına sinmiştir. *“[...] ‘Duvarlara çarparak büyüyor düşüncelerim’ mısraının ifade ettiği şekilde, ülke için, halk için kavgaya katılmaya hazırlanan bilincin, kendi sınırlarını aşmak, diğerlerinin gittiği yoldan ayrılmak üzere oluşunun izlerini taşır”* (Doğrudil 2007: 26).

“Bir sınırsız anlamsızda onu arıyorum erkekçe

Duvarlara çarparak büyüyor düşüncelerim

Bir sözcükte gizlidir, biliyorum, ama güç.

Demiri ha babam dövüyorum

[...]” (Behramoğlu 2006: 25).

Ataol Behramoğlu'nun sosyalist devrimci ruhunu verebilecek şiirlerinden biri “Bir Gün Mutlaka” şiiridir. Şair kazanacaklarına, mutlaka yeneceklerine inanır. Buna şiirin şu dizesi açık bir örnektir;

“Gencim daha dünyayı görmek istiyorum, öpüşmek ne

güzel, düşünmek ne güzel, bir gün mutlaka yeneceğiz!

Bir gün mutlaka yeneceğiz, ey eski zaman sarrafları! Ey kaz kafalılar! Ey sadrazam!”
(Behramoğlu 2006: 67).

“Bir Gün Mutlaka” şiiri yazıldığı dönemin siyasi ve ideolojik alt yapısı hakkında ipuçları içermesi açısından önemlidir. 1960’tan sonra Türkiye’de artmaya başlayan devrimci hareketler, zamanla şiirlerde de kendini sıkça göstermeye başlar. “Bir Gün Mutlaka” şiiri de bu doğrultuda yazılmış bir şiirdir. *“Bir Gün Mutlaka, 1960’lı yılların Türkiye devrimci hareketinin ilk eyleme dayalı kabarmasına karşılık gelen içeriği ortaya getirir. Bu şiirde eylemlerle yükseltilmeye çalışılan hareketin şiire ilk yansımasını buluruz. Bu şiirle adeta içinde sosyalizm, halk hareketi, sınıf savaşları, komünizm olan dünyaya girilir”* (Yılmaz 2017: 68).

Devrimci kitleler toplumdaki zulmün, eşitsizliğin ve adaletsizliğin bir gün mutlaka biteceğine, güzel ve adaletli günlerin geleceğine inanırlar. Bu inanç ise şiirde şu şekilde dile getirilir; *“Bitecek bir gün bu zulüm, bitecek bu hân-ı yağma”* (Behramoğlu 2006: 67).

Askerliği

Ataol Behramoğlu vatani vazifesini tamamlamak için 1967 yılında askere gider. *“[...] 1 Nisan 1967’de Tuzla Piyade Okulu’nda yedek subay olarak öğrencilik eğitimine başlar”* (Yılmaz 2017: 71). Askerdeyken de edebiyat ve şiir ile ilgilenmeye devam eder. İstanbul’daki eğitimini tamamladıktan sonra Trabzon’a atanır. Askerliğinin bitmesine az bir süre kala Malazgirt’e tayin olur.

Ataol Behramoğlu askerliği döneminde hapis cezası alır. Cezalı olduğu dönemde “Yıkılma Sakın” adlı şiiri yazar. Şiirin geneline direnç gösterme, pes etmeme duygusu hâkimdir. Şiirin içerisinde eşi Necmiye’den ve dostlarından uzak oluşundan bahseder. Şiirde sanatçının devrimci ruhundan da izler bulunmaktadır.

“[...]”

Yasaklanmak bütün yaşantılara

Seni tamamlayan, arındıran

Kapatıldığın dört duvar arasında

Sağlıklı, genç bir adam olarak

[...]”

Kötü şey uzakta olmak

Dostlarından, sevdiğin kadından

Yasaklanmak bütün yaşantılara

Seni tamamlayan, arındıran

Ama bir devrimciyi haklı kılan

Biraz da acılardır unutma

Yıkılma sakın geçerken günler

[...]” (Behramoğlu 2008: 36-37).

Gurbet

1970-1974 yılları arasında Ataol Behramoğlu yurt dışındadır. Yurt dışındayken Londra, Paris, Moskova’da kalır. Ataol Behramoğlu Londra, Paris, Moskova’da yaşadığı yıllarda üzerinde hep bir karamsarlıkla dolaşır. Sanatçının bu karamsarlığında ülkesine, ailesine duyduğu hasretlik, hayatında güzele iyiye dair ne varsa hepsinin azalmakta oluşunun etkili olduğu düşünülebilir. Sanatçının genel ruh halindeki bu karamsarlık onun kederli bir insana dönüşmesine neden olur. Kardeşi Nihat’a yazdığı 14 Şubat 1974 tarihli mektubunda kederden şöyle bahseder; “[...] hayatımızın anlamının ne olduğunu bilmiyorum. Bunu hep düşünmekten ve zaman zaman kederli olmaktan kendimi alamamakla birlikte. Kederli oluşumun nedeni, güzel olan, güzel, sevgili olan şeylerin sınırlı olması, ölmesi, bazen, daha korkunç, yozlaşması düşüncesidir. Çok eskiden, küçüklüğümden beri kafama takılı bir düşüncedir bu” (Behramoğlu, Behram 2015: 90).

Ataol Behramoğlu’nun ruh dünyasında keder artık öyle bir hal alır ki sanatçı kendini yapayalnız hissetmeye başlar ve kederini anlatma ihtiyacı duyar. Sanatçı için artık bir dertleşme aracı olan mektuplarında sık sık bu kederden bahseder. Bir mektubunda; “kederlerimden, beni kimi zaman dünyada yapayalnız kalmışımcasına burkan kederlerimden söz etmek istemiyorum” (Behramoğlu, Behram 2015: 61) der.

“Keder” sözcüğü mektuplardan şiirlerine taşar. Şair kederden ölebileceğine ama kederin şehre (Londra) yakıştığını ifade eder. Bir bakıma şair kederi şehre ait bir unsurmuş gibi görür, onu benimser.

“LONDRA’DA

Kederden

Ölebilirdim Londra’da

Keder

Bu kente yakışmasa” (Behramoğlu 2017: 53).

Ataol Behramoğlu'nun yurt dışındayken yazdığı şiirlerine, yurt dışındaki hayatı ve yaşadığı olaylar da yansır. “Bir Akşam” şiirinde bir lokantanın dibinden çıkan adamı unutamayıştından ve adamın yüz ifadesinden bahseder. “Manchester’de” adlı şiirinde ilk kez Manchester’e gelişinden, gece yağmurun sesini dinleyip hüznle uyuduğundan bahseder. 1971’de Fransa’dayken köpek sanıp irkildiği insandan ise şiirinin dizelerinde şöyle bahseder;

“Önce hasta bir köpek sanıp irkildim

Duvar dibinde kıvrılan karaltıyı

Sonra baktım ki bir insandı bu

Paris. 1971 yılı.” (Behramoğlu 2017: 54).

Aragon’la Tanışmaları

Ataol Behramoğlu hayatın içinde olan, görüp hissettiği, kendisinin bizzat yaşamış olduğu durumları şiirinde yazmıştır. “Picasso’nun 90. Doğum Yıldönümü Şenliğinde Karşılaştığım Aragon’a İlişkin İzlemim” adlı şiiri Aragon’la tanışması üzerine yazmıştır.

“Aragon

Gerçekten

Kuyruklu yıldız gibidir.

Kuyruğu

O yürürken

Ardı sıra giden

Yüzlerce genç şair” (Behramoğlu 2017: 56).

30 Ekim 1971’de Paris’te iken Nihat Behram’a yazdığı mektupta Aragon hakkında şunları söyler; “*Aragon’la ayaküstü şöyle bir tanıştık. Ama bu sonbahar ve kış, hem onu hem Neruda’yı yakından tanıyacağım. Bir yandan da kitaplarını okuyorum şu anda. Karşılaştığımızda soracağım şeyler çoğalsın diye” (Behramoğlu, Behram 2015: 59).*

Yeniden Türkiye’de

Ataol Behramoğlu, dört yıl yurt dışında kaldıktan sonra 1974'te Türkiye'ye döner. Türkiye'ye döndüğünün kesin kanıtı ise Metin Demirtaş'a yazdığı 25 Eylül 1974 tarihli mektubudur: “*Temelli döndüm. Şu anda uzun mektup yazamayacağım. Görüşebilsek, en iyisi. İstanbul'a yolun düşerse sevineceğim*” (Behramoğlu, Demirtaş 1997: 7).

Hapisliği

Ataol Behramoğlu, Barış Derneği davası yüzünden mart ayında tutuklanır. Kartal Maltepe Tutukevinde yazdığı 9.5.1982 tarihli mektupta şunları söylemektedir; “*Kaderde görülmüştür damgalı mektup yazmak da varmış. Bir görülmüştür damgası da senin orada yiyecek değil mi? [...] Benim mahpusluğun 2. ayı doldu. Bu ay dava açılacak deniyor. Haziran içinde de salıverileceğimiz güçlü bir olasılıkmış. Fakat ben iyimserliğe karşı korumak istiyorum kendimi. Kimseden 'atıfet' de beklemiyorum. Yapılan açık bir haksızlık [...]*” (Behramoğlu, Demirtaş 1997: 65).

Ataol Behramoğlu'nu cezaevinde yatarken en çok üzen durumlardan birisi kızıyla istediği gibi rahatça görüşmemesidir. Kızı ona, o kızına sarılmak ister ama aradaki demir parmaklıklar buna engel olur. Metin Demirtaş'a yazdığı bir mektubunda bu durumu şöyle anlatmaktadır:

“En çok da küçük kızımın büyüme süreçlerinin bu çok tatlı dönemlerini kaçırmış olmama yanyorum. Haftada bir olsun çocuğu kucaklayıp öpebilmek konusunda girişimlerim de (bir gün görüştüğümüzde ayrıntılı anlatacağım) her türden anlayışsızlıklara çarparak başarısızlığa uğradı. Son gelişinde “Baba oraya nasıl girdin? diye soruyordu. Aslında bu sorunun altında, yolunu öğret, ben de geleyim duygusu vardı. Fakat bir çocuğun kafasındaki böyle bir sorunun önemini, anlamını kime anlatırsın. Yaşadığımız korkunç bencillik, kabalık, her türden zavallılık, vurdumduymazlık, sıgılık ortamında” (Behramoğlu, Demirtaş 1997: 75).

Şair kızıyla parmaklıklar ardından yaptığı bir görüşmeyi, kızının ona ulaşamayışını “Görüşme Günü” şiirinde anlatır;

“Çocuğumla demir bir parmaklık konuldu aramıza

İki buçuk yaşındaki çocuğumla

Ulaşmak istedi bana çocuğum

Kafese çarpan bir kuş duygusuyla

Çocuğumla tel örgüler konuldu aramıza

Kalın tel örgüler konuldu aramıza

Kalın tel örgüler iki sıra

“Saklanma baba” dedi çocuğum

Sitemle. Çırpınan bir bakışla...

[...]” (Behramoğlu 2008: 124).

“Gecemin Üzgün Çiçeği” şiirinde sanatçı hem tutsaklığını hem de kızına olan hasretini şiirinde dile getirir;

“Gecemin üzgün çiçeği sen, yavrum

Dargın yüzünü görebilsem, yavrum

Babalar daha çok görebilsin diyedir çocuklarını

Tutsaksam şimdi ve sana hasretsem, yavrum” (Behramoğlu 2017: 44).

Ataol Behramoğlu'nun şiirlerinde açıkça görülen otobiyografik izlerden birini de “Hapishanede Bir Sabah Türküsü” şiirinde görmek mümkündür. Sanatçı, bu şiirini Maltepe Askeri Cezaevinde yazdığını daha şiirin ilk giriş kısmında açıkça belli eder.

“Maltepe askeri cezaevinin avlusunda

Sisler içindeki Büyükkada'nın karşısında

Oturmuş yazarım bu şiiri

Eylül başlarında bir cumartesi sabahı

Lodos titretiyor ağaçları

[...]

Hapisteyiz hâlâ ve güzün ilk serinlikleri

Avlunun dört yanı dikenli teller

Tellerin gerisinde nöbetçiler bekler

Kapanır uykusuzluktan gözleri

[...]” (Behramoğlu 1994: 118).

Bayrampaşa Cezaevinde kaldığı zamanları ise şiirine şu şekilde yansıtmıştır;

[...]

Sanki Bayrampaşa Cezaevinde değil de

Bir Gazanfer Bilge yolcu otobüsündeyim

Sırtüstü uzanmışım da yatağıma

Yolculuk etmedeyim...

Bütün bunlar iyi güzel de

Dokuzuncu ayında tutukluğun

Hâlâ belli değil yolculuk nereye.” (Behramoğlu 1994: 120).

Hapishanedeyken kendisine hediye bir tespih gelir. Sanatçı hediye tespihten şiirinde şu şekilde bahseder;

“Bir dost ve kardeş eliyle işlenmiş

Boncuktan bir tesbih armağan geldi bana.

Göz nuru dökülmüş, özenilmiş,

İçten bir selam gibi insandan insana.

Değerini arttıran bu armağanın

Bir hapishaneden bir başka hapishaneye gelmesiydi

[...]” (Behramoğlu 1994: 121).

Ataol Behramoğlu serbest bırakılır ancak hakkındaki dava devam etmektedir. Dava sonuçlandığında Ataol Behramoğlu hakkında tutuklama kararı ve sürgün çıkar. “14.11.1983’te nihayet Barış Derneği Davası sonuçlanır ve varılan hüküm açıklanır: Ataol Behramoğlu sekiz yıl ağır hapis, bir o kadar da sürgün cezasına çarptırılmıştır” (Yılmaz 2017: 237).

İkinci Kez Gurbet

Barış Derneği davası sonucunda hakkında çıkan hüküm yüzünden Ataol Behramoğlu ailesini bırakarak yurt dışına kaçar. Orada yeni bir hayat kurmaya çalışır. Ataol Behramoğlu'nun burada kurduğu hayat şiirlerine yansımıştır. Özellikle yazmış olduğu “Paris” adlı şiirlerinde hayatı açık bir şekilde görülür. Sanatçı şiirinde yalnızlığını da dile getirir;

*“Yalnızım bu ıssız Paris akşamında
Yağmur çiseliyor kapanık göklerden
Yalnızlığı daha daha da çoğaltan;
Bir sığınak gibi dönerken odama
Yaslı bir yürekle, yepyeni kanayan,
[...]*

*Paris'te bir şiir denemesi işte
Kendimi anlatmak ve gördüklerimi
[...]*

*Bu Paris akşamı hüznü ve ıslak
Yalnızlığı daha daha da çoğaltan
Böylece bir şiir kazandırdı bana
[...]*” (Behramoğlu 1994: 147-148).

“Paris Şiirleri II” adlı şiirinde ise Paris'ten, kaldığı odadan ve eşine olan özleminden şiirinde şöyle bahseder;

*“[...]
Verlaine'in Paris'i ve yağmur yağıyor
Ömrüm çürük bir diş gibi sallanıyor
Basık bir odada karanlık ve sağır
Gündüzler tekdüze ve geceler uzun
Orada, sılada bıraktığım yüzün [...]*” (Behramoğlu 1994: 149).

Ataol Behramoğlu'nun “Kızıma Mektuplar” adlı şiir kitabı çeşitli bölümlerden oluşmaktadır. “Gizlilikte” bölümünde yer alan “2” başlıklı şiir, Ataol Behramoğlu'nun kızının doğum gününde onun yanında olamayışının ifadesidir.

*“Bugün beşinci yaşına basıyorsun yavrum
Ve ben yoksunum seni kucaklamaktan
Yaş gününü bu dört dizecikle kutluyorum*

Seni çok çok seven baban” (Behramoğlu 2017: 108).

Ataol Behramoğlu'nun “Kızıma Mektuplar” adlı şiir kitabının “Gizlilikte” bölümünde yer alan ve sanatçı tarafından 1, 3, 4, 5, 6 olarak adlandırılan şiirlerinde sanatçının otobiyografisine dair açık izler bulunmaktadır.

“Kızıma Mektupların” “Sürgünde” bölümünde yer alan 12 olarak adlandırdığı şiirinde kızıyla telefonda konuştuğundan sonra yaşadığı duygularını şiirinin dizelerine taşımıştır;

“Telefon. Açtım. Sendin.

Baba, seni çok özledim...’

Dedin

Hıçkırığın boğazında düğümlendi.

Birkaç güzel söz

Söylemeye çalıştım

Yüreğimden kopan...

Oturdum masama...

Hayatım

Tek başına yediğim bu akşam yemeğinin

Lokmaları kadar tatsız ve neşesizdi.” (Behramoğlu 2017: 131).

Sanatçının şiirlerinde otobiyografisine dair izler bulunan şiirler yukarıda verilen örneklerle sınırlı değildir. *Okyanusla İlk Karşılaşma* şiir kitabında yer alan; “O Erken Sabahlar” *İki Ağıt* isimli şiir kitabında; “Uzun Taç Yaprağı”, “Umut Yılları”, “Paris Moskova Trenlerinde”, *Aşk Kişiliktir Toplu Şiirler IV* kitabında bulunan; “Bir Arka Odada”, “Paristi”, “Kıbrıs Günlükleri I, II, V”, “Attila Jozsef’in Şehrinde Bir Köprüden Tuna’ya Bakmak I, II, III, IV, V, VI”, *Yaşadıklarımın Öğrendiğim Bir Şey Var Toplu Şiirler II* kitabının içerisindeki; “Gece Dönerken”, “Akdeniz Günlükleri I, II, III, V”, “Ağustos Konuğu”, “Avşa Günlükleri 4”, “Akşamüstü Bir Kahvede”, *Bir Çocuğa Layık Olmak* adlı eserindeki; “Taşra Kentlerinde Akşam Kederi”, “Şu Yoksul Işıksız Sokaklardan Geçerken”, *Hayata Uzun Veda* adlı kitabında yer alan şiirlerin dizelerinde de hayatına dair otobiyografik izler bulunmaktadır.

Sonuç

Ataol Behramoğlu, şiir dünyasına ilk adımlarını ilk ve ortaokul yıllarındayken atar. Sanatçının gençliğinin ilk yıllarında, Türkiye’de yaşanan sosyal ve siyasi gelişmelerin, Ataol Behramoğlu’nun kişiliği, yönelimleri ve seçimleri üzerinde önemli etkileri olur. 1962 yılında üye olduğu İşçi Partisi onun sol kimliğini şekillendirir. 1960' tan sonra Türkiye’de sosyalist hareketlerde bir artış yaşanır. Ataol Behramoğlu da şiirlerinde bu sosyalist hareketleri anlatır. Ataol Behramoğlu’nun yazdığı bu şiirlerle birlikte artık şiirde yeni bir dünyanın içerisine girilmeye başlanır. Şiirde ezilenin hakkının arandığı, eşitlik, sosyalizm, sınıf savaşları gibi konular işlenir. Ataol Behramoğlu’na göre şiir, hayatın içinden olanı, gerçeği anlatmalı. Bu nedenle sanatçı, toplumun gelenek, göreneklerine, gerçeklerine sırt çevirdiğini düşündüğü İkinci Yeni’yi eleştirir. İkinci Yeni şiirinin zayıf yönlerini ortaya koyan bir mücadelenin içerisinde olur. İkinci Yeni şiirinin soyut, kendi içine dönük, değişen ve gelişen hayatın ihtiyaçlarına cevap veremediği düşüncesi de İkinci Yeni şiirine karşı mücadelesini destekleyen diğer nedenlerdir.

Ataol Behramoğlu, şairin şiirinde hissettiği, gördüğü, işittiği, kendisinin tanık olduğu olayları anlatması gerektiğini dile getirir. Sanatçı, bu görüşünü kendi şiirlerinde uygulamıştır. Ataol Behramoğlu, çocukluğunun geçtiği Kars’ı, köklerinin bağlı olduğu ailesini; 1960’lı yılların Türkiye’sini, o yılların siyasi ve sosyal durumunu, yurt dışındaki yılları ve hapislik zamanlarını, bir insan olarak olaylar karşısında takındığı tavrı, mısralarında görmek mümkündür. Sanatçı, ilk şiirlerinden itibaren hayatının belli dönemlerinde ortaya çıkan olayları, yaşadıklarını şiirinin dizelerine taşımış; şiirini yaşanmışlıklarla örmüştür. Yaşadıklarını ve duygularını dizelerinden okuyucuya sunması şiirlerinde otobiyografik izler olarak ön plana çıkmaktadır.

Kaynaklar

Akgün, Hilal (2019). Yavuz Bülent Bakiler’in Şiirlerinin Eser- Otobiyografi İlişkisi Bağlamında İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ayyıldız, Mustafa (4/2015). “Bir Derginin Serencamı: Halkın Dostları Dergisi”. Mavi Atlas, s. 53-75,

(https://www.academia.edu/12081669/Mustafa_AYYIDIZ_Bir_Derginin_Serencamı_Halkın_Dostları_Dergisi Erişim Tarihi: 02.11.2019).

Behram, Nihat (2004). Miras. İstanbul: Everest.

- Behramoğlu, Ataol (1993). Yaşayan Bir Şiir. İstanbul: Adam Yayınları.
- Behramoğlu, Ataol (1994). Yaşadıklarımın Öğrendiğim Bir Şey Var Toplu Şiirler II. İstanbul: Adam Yayınları.
- Behramoğlu, Ataol (2006). Bir Gün Mutlaka. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Behramoğlu, Ataol (2008). Beyaz İpek Gibi Yağdı Kar. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Behramoğlu, Ataol (2014). Hayata Uzun Veda. İstanbul: Tekin (3. Baskı).
- Behramoğlu, Ataol (2017). Kızıma Mektuplar. İstanbul: Tekin (15. Baskı).
- Behramoğlu, Ataol (2018). Bir Çocuğa Layık Olmak. İstanbul: Tekin (5. Baskı).
- Behramoğlu, Ataol (2019). Aşk İki Kişiliktir Toplu Şiirler 4. İstanbul: Tekin (17. Baskı).
- Behramoğlu, Ataol; Behram, Nihat (2015). Yeniden Yaratılmanın Coşkusuyla Mektuplar. İstanbul: Tekin.
- Behramoğlu, Ataol; Demirtaş, Metin (1997). Şiirin Kanadında Mektuplar. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Doğrudil, Süheyla (2007). Ataol Behramoğlu Şiiri. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Süreya, Cemal (2019). Şapkam Dolu Çiçekle Toplu Yazılar 1. İstanbul: YKY (9. Baskı).
- Türk, E. Bilgehan (2016). Kurmacadan Gerçeğe Hasan İzzettin Dinamo. Trabzon: Serander Yayınevi.
- YAZICI, Nermin (2006). "Türk Edebiyatında Otobiyografi". Türkbilig, S. 11, s. 189-217, (<http://www.turkbilig.com/pdf/200611-267.pdf> Erişim Tarihi 18.04.2020).
- Yılmaz, Figen (2017). Dünyayla Söyleşen Şair. İstanbul: Tekin.

Sanal kaynak

<https://www.sonersadikoglu.com/ikinci-yeni-sonras--toplumcu--iir--1960-1980-.html>

Erişim Tarihi: 04.11.2019.